

ohrožoval lokální stabilitu, která mohla být narušena vznikem příliš velkého počtu nových domácností. Tehdy se objevil kult předků, rodinného krbu a starobylosti rodiny. Rodina se snaží o předávání z generace na generaci v přímé linii. Burguière upozorňuje na případ Norska, kde je ještě v 19. století tvrdě prosazováno právo prvorozeného na dědictví zemědělské usedlosti či na Irsko, kdy za velkého hladu v polovině 19. století je rodiči vybrán jen jediný dědic a ostatní jsou nuceni emigrovat, chtějí-li se oženit a založit vlastní rodinu. Bohužel Burguière nezná česky publikované práce z posledních let, které podrobněji rozebírají situaci zemědělských rodin v českých zemích i na Slovensku od 17. století a docházejí k podobným závěrům jako on. Pozoruhodné pro střední Evropu, všeobecně v Burguièrově srovnání málo zastoupenou, je to, že v Čechách převládal typ kmenové rodiny u těch, které vlastnily půdu, zatímco u ostatních byla nejsilněji zastoupena nukleární rodina. Naproti tomu na Slovensku, s velkou převahou zemědělského obyvatelstva, byl nejčastější typ rodiny „communautaire“, neupřednostňující žádného z dědiců, v níž hospodařilo více manželských párů společně. Tento model rodiny považuje Burguière za důsledek demografické deprese, například v 15. století v západní Francii, když úbytek pracovních sil způsobil stav, že obhospodařování neobsazené půdy mohlo být zajišťováno jen spojenými silami všech členů rodin. Za podobné těmto poměrům považuje situaci v Rusku po mongolském vpádu v 16. století nebo v některých středoevropských oblastech po třicetileté válce v 17. století.

Podle Burguièra nukleární typ rodiny odpovídá ekonomii trhu, ale teorii o nutném vý-

voji rodiny k nukleární struktuře považuje za mýtus zděděný po evolucionismu 19. století. Od 18. století jsme svědky nuklearizace rodiny, která vychází z pohybu obyvatelstva z venkova do měst, z modernizace a z centralizace přenášející zajišťování tradičních funkcí rodiny, jako je výchova, péče o zdraví, o bezpečnost, o zachování sociálního statusu na instituce centrálního charakteru, jakou je v prvé řadě stát. Model rodiny v tomto naznačeném procesu přenáší ideologické dědictví ze světa venkovů do měst, a tím i do moderní společnosti. Burguière v této souvislosti upozorňuje na svůj dříve již publikovaný názor, že totiž slavné heslo francouzské revoluce „Svoboda, Rovnost, Bratrství“ neznamenal pro současníky tři nové principy společnosti, nýbrž spíše marnou snahu spojit tři různé modely rodinné kultury ve Francii. „Svoboda“ byla požadavkem otce určovat dědice podle svobodné vůle a ne podle prvorozenství v kmenové rodině na francouzském jihu. „Rovností“ se rozuměla rovnost všech dětí při dědictví v nukleární rodině v okolí Paříže. „Bratrství“ znamenalo bratrské splynutí všech členů rodin ve střední Francii, které hospodařily společně pod jednou střechou. Ať tento výklad původu nejslavnějšího revolučního hesla Evropy přijmeme bez výhrad, nebo se nad ním pozastavíme, zůstaneme asi s autorem zajedno v názoru, že hypotéza jeho výkladu, která ostatně není jen jeho a nalezneme ji například i u Emmanuela Todda, se netýká jen Francie, ale že ji lze rozšířit na celou Evropu, podobně jako pro celou Evropu v zásadě platí tři zmíněné historické modely rodiny.

Pavla Horská

Raymond Boudon, Mohamed Cherkaoui and Jeffrey Alexander (eds.): The Classical Tradition in Sociology: The European Tradition I-IV.

Thousand Oaks/London/New Delhi, Sage Publications Ltd. 1997, 372, 402, 403, 408 pp.

Kniha *Klasická tradice v sociologii: Evropská tradice* sestává ze čtyř rozsáhlých svazků, které na patnácti stech stránkách dohromady obsahují přes sedmdesát textů od různých autorů.

Kniha je rozčleněna do čtyř tematických, resp. časových celků (které překvapivě, i když pravděpodobně záměrně, neodpovídají rozdělení na svazky a témata přesahují z jednoho svazku do druhého), a sice: „The Emergence of European Sociology: From the Enlightenment to the Founding Fathers“; „The Emergence of European Sociology: The Classical Tradition“; „European Sociology in the Twentieth Century: Modernity and its Discontents“; „European

Sociology in the Twentieth Century: From Post-Industrialism to Post-Modernism“.

Jak ve svém obecném úvodu píše Mohamed Cherkaoui, jeden z editorů, neusilovali při sestavování knihy o vytvoření ontologie sociologie, nýbrž chtěli nabídnout různé *texty o historii* napsané sociology a historiky této disciplíny. Editori vycházejí z předpokladu, že historie není ani součtem, ani totální rekonstrukcí a usilují proto o „časovou syntézu erudice s někdy divergentními teoretickými koncepty stavu této disciplíny a společnosti“(I: i). Snad více a zřetelněji než v případě jiných věd nejsou dějiny sociologie pouhým výčtem idejí a prací jednotlivých autorů. Důležitá je jejich vzájemná, časově obousměrná provázanost. Stav našeho vědění a okolnosti ovlivňují naše vnímání jednotlivých postav a faktů z historie, a také samotné problémy a otázky, které si klademe a vnímáme jako významné. Historie sociologie, jak chtějí editori dále ukázat, je nejen *historií idejí*, nýbrž také *historií sociologů*, kteří v ní dominují. Jsou jakýmiś „motory historie“, kteří učinili objevy a pomohli porozumět nějakému fenoménu. Další rovinou historie je určitý systém myšlení, logika usměrňující historii sociologických idejí, a proto je část textů věnována *systémům myšlení a sociologickým školám*. Poslední rovinou jsou *paradigmata*, která jsou sdílena řadou různých systémů myšlení.

Ideje, jednotliví sociologové, systémy myšlení a sociologické školy, paradigmata – ty všechny by se mohly stát samostatnými kritérii pro uspořádání a popis historie daného vědního oboru. Editori knihy však zvolili jiný způsob a snažili se přihlédnout ke všem těmto kritériím současně, resp. poukázat na jejich existenci. Neusilují o úplnost a vyčerpávající výklad všeho, co se v dějinách sociologie odehrálo, nýbrž chtějí ukázat mnohovrstevnost a rozmanitost sociologie v časové i obsahové rovině. Zajímavá a přitažlivá je i sama skutečnost, že kniha je tvořena několika desítkami textů, jejichž autoři jsou sami sociologové a historici sociologie a jejich předmětem pak konkrétní sociologové, jejich ideje, různé sociologické školy a směry myšlení. Žádný z těchto textů nebyl napsán přímo pro tuto knihu. Naopak. Kniha je sborníkem textů, které byly napsány v různých dobách, byly vybrány z nejrůzněj-

ších zdrojů, jejichž stáří se datuje od počátku padesátých let až po současnost.

Co tedy, v krátkosti, nalezneme v jednotlivých tematických celcích?

Téma I. – The Emergence of European Sociology: From the Enlightenment to the Founding Fathers (I-II. díl)

Tento celek se snaží zachytit myšlenkové trendy, které ovlivnily dobu osvícenství i dobu pozdější; snaží se zachytit názory a teorie, z nichž vzešli a k nimž se obraceli tzv. zakladatelé sociologie. Mezi jmény autorů textů můžeme najít P. F. Lazarsfelda, É. Durkheima, C. Lévi-Strausse, R. Nisbeta, R. Arona, R. Boudona, G. Gurvitche a další, mezi tématy pak osvícenství a teorie této doby, J. Locke, kvantifikace, C. S. de Montesquieu, H. Taine, J.-J. Rousseau, „Skotská škola“, matematika a morální vědy, zákony a chaos, konzervatismus, A. Comte a Saint-Simon, marxismus, Marx a Hegel, H. Spencer, W. Dilthey...

Téma II. – The Emergence of European Sociology: The Classical Tradition (II.-III. díl)

V tomto celku jsou shromážděny texty, „v nichž se diskutuje o teoriích nejdůležitějších představitelů generace, která přispěla k vymezení identity sociologie; jmenovitě Weber, Durkheim, Simmel, Pareto, Tarde a LePlay“ (I: xx). První čtyři příspěvky (autoři jsou Wolfgang J. Mommsen, Gordon Marshall, Jere Cohen et al.) se věnují Weberovi – jeho vztahu, argumentům vůči marxismu, jeho tezi spřízněnosti mezi duchem kapitalismu a protestantskou etikou, a Parsonsově interpretaci Weberovy teorie racionality. Další čtyři texty (autoři: S. Lukes, M. Cherkaoui, P. Besnard, T. Parsons) jsou věnovány různým stránkám Durkheimovy práce. Georgu Simmelovi se věnuje D. Frisby, B. S. Turner či Yoshio Atoji. Několik zbývajících článků je dále věnováno Gabrielu Tardemu, Frédéricu Le Playovi, Vilfredu Paretovi či LeBonově teorii kolektivního chování.

Téma III. – European Sociology in the Twentieth Century: Modernity and its Discontents (III. díl)

V této části se nejprve opět vracíme k Durkheimovi, respektive k „durkheimovské

škole“, skupině lidí, která se formovala okolo časopisu *L'Année sociologique*. Autoři P. Besnard a V. Karady se zabývají různorodostí této skupiny a přínosem jejích členů především k institucionalizaci sociologie jako společenské vědy. Následuje „Intelektuální autoportrét“ Marcela Mause, který byl jedním z členů této skupiny. R. A. Gorman sleduje zdroje fenomenologického myšlení v sociálních vědách, jeho důraz na naše rozumění a interpretaci světa a na kontext této interpretace. Následující příspěvky (P. Hamilton, D. Frisby, J. Torrance, Ch. Mouffe, P. Kluge, T. Bottomore, H. von Alemann) jsou věnovány především německé sociologii a jejím představitelům; Frankfurtské školy (Institut für Sozialforschung) a Forschungsinstitut für Sozialwissenschaften v Kolíně nad Rýnem – dvěma směrům a okruhům lidí, na něž se německá sociologie po 1. světové válce rozštěpila. Poslední dva příspěvky v tomto oddílu – příspěvky autorů W. Lepeniesse a R. J. Hallidaye – sledují počátky sociologie v Anglii.

Téma IV. – European Sociology in the Twentieth Century: From Post-Industrialism to Post-Modernism (IV. díl)

Příspěvky C. J. Friedricha a R. Dahrendorfa se věnují poválečné industriální společnosti, její analýze, a neoliberalismu jako dominujícímu proudu myšlení té doby. J. Lautmanův příspěvek popisuje vývoj francouzské poválečné sociologie (po r. 1945), vlivy různých přístupů, jednotlivých myslitelů a výzkumníků na jeho směr. Následující práce (D. Frisby, J. Weiss, D. McIntosh a R. Dahrendorf) jsou věnovány západoněmecké sociologii a metodologickému sporu o pozitivismus, který zde v šedesátých letech vyvrcholil. Z Německa se pak vracíme zpět do Francie, a to šedesátých let až po současnost, a s autory jako jsou R. Boudon, T. Bottomore a R. Nisbet, G. Genosko, A. Assiter, J. G. Merquior, sledujeme vývoj francouzské sociologie a především kořeny a utváření mohutného směru v sociologii – strukturalismu. Následně nám R. Jenkins představuje Pierra Bourdieua, H. R. Alker a P. de Lara Raymonda Boudona a jeho teorii racionality. V samém závěru se pak autoři D. & J. Jarys a Rosaire Langlois věnují dvěma významným představi-

telům britské sociologie – Anthony Giddensovi a Ernestu Gellnerovi.

Jak je patrné, kniha je sestavena z velice různorodých textů od různých autorů, a je tudíž těžké představit obsah knihy jako celek a ve stručnosti. Přesto, či právě proto bych nyní upozornila alespoň na dva texty, které jsou zahrnuty v posledním díle knihy. Jsou to články J. G. Merquiora „Foucault“ a R. Jenkinse „Language, Culture and Sociology: Pierre Bourdieu in Context“.

Článek J. G. Merquiora o Foucaultovi není samozřejmě pouze rekapitulací Foucaultových prací, nýbrž snaží se také poukázat na obsah některých kritik, na argumenty Foucaultových kritiků. Dokládá, že Foucault zůstává významným myslitelem, který ovlivnil a inspiroval vědci a výzkumné přístupy nejen v sociologii. Svým někdy až populárně vědeckým psaním má možnost oslovit i širší vrstvy lidí a narušit naše běžné myšlení, uvažování a historii a vnímání určitých skutečností.

Článek R. Jenkinse *Language, Culture and Sociology: Pierre Bourdieu in Context* je polemikou nad dílem široce uznávaného francouzského sociologa a etnografa, Pierra Bourdieua. Autor článku se chce věnovat především té jeho stránce díla, která se zabývá badáním v jemu vlastním, intelektuálním a akademickém světě – sociologii sociologie. Kriticky rozebírá Bourdieuovy práce *Language and Symbolic Power*, *The Field of Cultural Production* a v nich obsažené teorie o jazyku a kultuře; skrze jazyk, skrze naši klasifikační schopnost a jazykovou kompetenci získáváme v určité oblasti jazykového tržiště moc a sílu, získáváme a udržujeme určitou sociální pozici. Jazyk je účelem i nástrojem, je prostředkem pro vytváření hierarchií ve společnosti; „moc, kterou jazyk vládne, je vázána na sílu a pravomoc toho, kdo jej v určitém kontextu (trhu) používá“ (IV: 332). Podobně kultura, respektive umělecká tvorba je také jakýmsi zrcadlením ekonomických vztahů – vážením zisků a ztrát, získáním určité pozice na trhu kulturních hodnot či symbolického kapitálu, „honbou“ za úspěchem. Uměním je to, co je za něj v určitém kontextu považováno; je sociální konstrukcí, je výsledkem „klasifikačních bojů mezi koalicemi umělců, spotřebitelů (...) a klasifikujících profesionálů...“ (IV: 333). V Bourdieuově teorii